

KUUROJEN LIITTO

8.10.2024

Kuurojen Liiton vastaukset selvitysmies Mika Pyykön esittämiin kysymyksiin Vammaisfoorumin tilaisuudessa 26.9.2024

Mitä hyvää/vaikuttavaa nykyisessä toiminnassa?

Viittomakieliseen kieli- ja kulttuuriryhmään kuuluu sekä kuuroja, kuulovammaisia että kuulevia henkilöitä (kuten kuuron lapsen kuulevat vanhemmat ja lähipiiri). Kuurojen ryhmä on altis moninkertaiselle syrjinnälle, koska yhteiskunnassa katsotaan kuuroutta vain vammaisuuden kautta. Viittomakielisten kielellisten oikeuksien näkökulma sivuutetaan järjestelmällisesti. Omakieliselle palvelulle on kuitenkin jatkuva tarve.

Viittomakieliset saavat liitolta omalla kielellään vertaistukea ja virkistystä vapaaehtoistoiminnassa, kielipajoissa, vertaistukikursseilla ja liiton tapahtumissa. Tätä kautta yksilön **kokemus yhteisöllisyydestä, omasta paikasta, kielestä, identiteetistä ja osallisuudesta on vahvistunut ja vahvistuu edelleen. Tämä on vähentänyt yksinäisyyttä ja syrjäytymistä.** YK:n vammaissopimuksen artikla 30 velvoittaa valtiota viittomakielisen ja kuurojen kulttuurin tunnustamiseen ja tukeen.

Monen kuuron toimintakyky ja lukutaito ovat heikolla tasolla tasolla epäonnistuneen koulutuspolitiikan seurauksena (viittomakieli kiellettiin pitkään). Nykyäänkään yhteiskunta ei huomioi heitä palveluiden tuottamisessa ja esimerkiksi kaikki viranomaispäätökset saapuvat vain kirjallisesti joko suomeksi tai ruotsiksi.

Viittomakielisten turvallisuuden tunne on vahvistunut, koska heillä on ainakin yksi paikka, missä heitä ymmärretään, kun avuntarvetta tulee. Kun kuuro henkilö ottaa yhteyttä Kuurojen Liiton matalan kynnyksen ja yhden luukun palveluihin, hänen ei tarvitse tuntea oloaan turvattomaksi ja epävarmaksi. Hänen ei tarvitse osata ilmaista ajatuksiaan ja tarpeitaan kirjoittamalla, vaan hän saa palvelua esteettömästi viittomakielellä. Yhteydenpitoa helpottavat viitotut videoviestit, mutta osa henkilöistä tarvitsee myös lähipalvelua (ei digitaitoja). **Lisäksi heidän arkensa on helpottunut, kun he itse tai heidän läheisensä ovat saaneet yksilöllistä ja omakielistä ohjausta palveluihin sekä neuvontaa eri elämänvaiheissa ja tilanteissa** (esim. viittomakielen kotiopetus, tuki varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa, tulkkauspalvelu, viranomaispäätökset, kuurojen maahanmuuttajien palvelut). Kelan tulkkauspalvelun turvin ja liiton aluetyön ohjaamana osa asiakkaista saadaan toimimaan itsenäisesti joissakin asioissa, jolloin syrjäytymisen riski vähenee.

Viittomakieliset saavat Kuurojen Liitosta tietoa heille sopivassa muodossa omalla äidinkielellään, suomalaisella tai suomenruotsalaisella viittomakielellä. Viittomakielilaki (§ 3) velvoittaa viranomaisia edistämään viittomakielisten mahdollisuuksia saada tietoa ja käyttää omaa kieltään, mutta tämän toteutuminen on vielä varsin heikkoa – viranomaiset eivät tavallisesti edes tiedä tästä velvollisuudestaan. Liiton monikielinen ja -kanavainen viestintä huomioi heterogeenisen kohderyhmämme ja tekee tiedosta

saavutettavan (suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli, suomi ja ruotsi). Siksi on olennaisen tärkeää, että liitolla on omaa, asiantuntevaa videotuotantoa, jonka osaamista saavutettavuuden toteuttamisesta viittomakielen näkökulmasta jaetaan myös eteenpäin.

On hyvä huomioida myös se, että **viranomaisilla ei ole eikä heiltä voi edes vaatia laaja-alaista ja ajantasaista tietoa kuurojen ja viittomakielisten kokemista rakenteellisista esteistä, tarpeista tai palveluiden puutteista.** Tietyt viranomaiset ovat säännönmukaisesti yhteydessä Kuurojen Liittoon viittomakielisiin ja kuuroihin liittyvissä asioissa, koska liiton vahvaan asiantuntemukseen luotetaan. Liitosta annetaan eri yhteyksissä kokemustietoa ja asiantuntija-apua esimerkiksi eduskuntaan kirjallisten kysymysten laatimiseen tai ministeriöihin selvitysten ja työryhmien muodossa, mutta myös ammattilaisille, jotka työskentelevät eri ikäisten viittomakielisten kanssa. Siten liitto palvelee viittomakielisten lisäksi muitakin yhteiskunnallisia toimijoita.

Monet viittomakieliselle kohderyhmälle tarkoitetut yhteiskunnalliset palvelut ovat saaneet alkunsa Kuurojen Liiton esilletuomista epäkohdista. Kuurojen Liitto on ollut ajamassa viittomakielen tulkkien koulutusta, tulkkauspalvelujärjestelmää, viittomakielilakia ja valtioneuvoston käynnistämää totuus- ja sovintoprosessia. Valtioneuvoston viittomakielinen koronatiedotuskin alkoi vasta, kun liitto oli valtioneuvostoon yhteydessä ja muistutti saavutettavan kriisiviestinnän tärkeydestä.

Mitä kehitettävää - joka tapauksessa ja erityisesti nykyisessä tilanteessa, jossa avustuksiin käytettävät varat vähenevät?

Tämä on vaikea kysymys.

Järjestöt toimivat jo nyt melko pienellä rahalla saaden paljon aikaiseksi. Järjestötyö on lähtökohtaisesti työvoimaintensiivistä. Pyrimme koko ajan virtaviivaistamaan työprosessejamme ja tehostamaan toimintaamme säästöjen aikaansaamiseksi.

Toisaalta järjestöjen täytyy huomioida myös enenevissä määrin erilaisia turvallisuus- ja tietosuojasioita, jotta voimme toimia luotettavasti (esim. taloudenhallintajärjestelmät, asiakasrekisterit, hr-rekisterit, kotisivut yms.) sekä noudattaa lakimääräiset säännökset (esim. kilpailutukset). Tämä kaikki vaatii resursointia. Monet järjestöt ovat tuoneet esille byrokratian vähentämisen yhtenä kohteena. Tällä viitataan esim. STEA-byrokratian vähentämiseen.

Vapaaehtoistyö vaatii liiton koordinointia sekä koulutuksen tarjoamista. **Kaikkea vaikuttamistyötäkään ei voi jättää vain yksittäisten kuurojen ja viittomakielisten varaan.**

Liiton palveluneuvonnan yhtenä tavoitteena on saada **yhä laajempi joukko kuuroja käyttämään etäpalveluita, jotta yhtä useampaa asiakasta voidaan tukea koko maan laajuisesti.** Kuuroja opastetaan ja kannustetaan käyttämään digitaalisia palveluita, kuten Kelan tulkkauspalvelun etäpalvelua. Opastaminen vie tällä hetkellä paljon resurssia, mutta tuottaa tulevaisuudessa itsenäisemmin pärjääviä asiakkaita. Osalla kuuroista on digitaalisten palveluiden käytössä haasteena heikko kirjoitetun kielen taito. Digitaalisista palveluista ei ole kuitenkaan hyötyä eivätkä ole esteettömiä, jos niissä ei voi asioida myös suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä.

Minkälainen terveyden ja hyvinvoinnin tulevaisuuskuva yleensä ja oman toiminnan näkökulmasta?

Kohdassa yksi olemme jo kuvanneet tätä tiiviisti. Tulevaisuuskuva näyttää erittäin synkältä.

Tällä hetkellä liitto on erittäin huolissaan siitä, että leikkausten kerrannaisvaikutukset tulevat vaikuttamaan viittomakielisiin hyvin vakavasti. Viittomakielinen 112-hätäpuhelupalvelu on lakkautettu ja tekstipuhelupalvelu päättyy vuoden 2024 lopussa. Kelan vastuulla oleva viittomakielen tulkkauspalvelu ei ole saatavilla akuuttiin tarpeeseen (esim. puhelinasiointi) muuten kuin virastoaikaan. Tulkin voi periaatteessa saada mille päivälle ja kellonajalle tahansa, mikäli tilauksen jättää hyvissä ajoin Kelan tulkkausvälitykseen. Välityskeskusten aukioloajat kuitenkin käytännössä rajoittavat tulkin saamista yllättävissä tarpeissa.

Kuurot kokevat erittäin loukkaavana ja traumatisoivana sen, ettei palveluissa ymmärretä asiakkaan tarvetta ilmaista itseään tai tarpeitaan. Esimerkiksi sairaalan tai kotipalvelun henkilöstön kanssa on vaikea käydä keskustelua ilman yhteistä kieltä ja tulkkausta. On valitettavan yleistä, että potilas jää vaille tarvittavaa tietoa omasta tilastaan ja ymmärrystä hoidostaan, mikä voi pahentaa hänen tilaansa ja aiheuttaa virheitä hoidossa. HUS:in Kulttuuripsykiatrinen (ent. Kuurojen pkl) poliklinikka, jossa oli vankka osaaminen kuuroista ja viittomakielestä, lopetti toimintansa vuoden 2024 alusta, vaikka tarve oli tiedossa ja jonot pitkät. Terveys- ja sosiaalipalveluihin pääseminen on tehty erittäin haastavaksi joko takaisinsoittopalvelulla tai puhelimen vaikeaselkoisella alkuvalikolla. Viranomaisen yhteystietojen löytyminen nettiviidakosta on lähes mahdotonta hyvin heikosti suomea osaaville kuuroille viittomakielisille asiakkaille, vaikka käytössä olisikin tulkki.

Yhteiskunnan palveluissa tapahtuu muutoksia aina vaan kiihtyvämpään tahtiin, joten viittomakielisen tiedotuksen tarve kasvaa. Kotimaisilla viittomakielillä tuotettua tietoa on kuitenkin saatavilla vain rajatusti tai ei lainkaan.

Mistä leikataan?

Kuurojen liitto toivoo, että leikkauksia määritettäessä käytetään kokonaisharkintaa, sillä kaikista kohteista ei voi leikata suurten kerrannaisvaikutusten vuoksi ja koska viittomakielisiä palveluja ei yhteiskunta tarjoa.

Viittomakielinen yhteisö on ryhmä, joka hyvin harvoin huomioidaan päätöksenteossa tai palveluiden toteutuksessa. Yhteiskunnan palvelujärjestelmä heille on esteellinen, toimimaton ja syrjivä – se tarjoaa viittomakielisille vain hyvin vähän palveluita, vertaistukea ja tietoa. Kuurot ja viittomakieliset kokevat, että jo toteutetut ja tulevat leikkaukset enenevästi kohdistuvat heihin ja heille tarjolla oleviin palveluihin.

Kuurojen Liittoon kohdistuvat leikkaukset ovat kohtuuttoman suuret. Ydintoimintoihin eli tiedottamiseen, vaikuttamistyöhön ja palveluneuvontaan kohdistuvat **leikkaukset vaikeuttavat kuurojen ihmisten itsenäistä asioiden hoitamista entisestään ja heikentävät merkittävästi heidän itsemääräämisoikeutensa toteutumista.** Lisäksi liiton muihin kuin Stean rahoittamiin toiminta-alueisiin on todennäköisesti tulossa myös leikkauksia. Tämän lisäksi varainhankinnan tuotto on ollut useista syistä laskeva.

Viittomakieli tekee liitosta erityisen suhteessa muihin järjestöihin. Liitto toimii koko yhteisöä kokoavana ja ylläpitävänä voimana. Kuurojen Liitolla on poikkeuksellisen selkeä kohderyhmä ja suora kontakti tähän ryhmään. Tätä ryhmää ei edusta mikään muu järjestö. Ilman liiton toimintoja erityisesti heikommassa asemassa ja yksinään olevia uhkaa vakava syrjäytyminen.

YK:n vammaissopimus edellyttää valtioita ylläpitämään vammaisjärjestöjä.